

foto Marc de Haan

Litouwers op vakantie in Wit-Rusland

VÁCLAV HANKA (1791 - 1861)

MYSTIFICATOR

PUR SANG

Václav Hanka

"Kunstnieuws is nieuws van vervalsingen, prijsopdriving, diefstal, zoutzuur en messen en wijkt in die zin niet af van het normale nieuws. Het verschil is dat er een curieus of zelfs cultureel sausje overheen gegoten is", zo schrijft Roelof van Gelder in een artikel over de echtheid van Rembrandts tekeningen in het *Cultureel Supplement* (p. 8) van het *NRC Handelsblad* van 18 november 1988. De juistheid van deze uitspraak wordt wat betreft de prijsopdriving in de kunst nog diezelfde dag in genoemde krant bewezen; het bericht dat Kafka's roman *Der Prozess* voor een miljoen pond in Londen geveild is, haalt hier zelfs de voorpagina. Bij de media liggen inderdaad ook vervalsingen, niet alleen van schilderijen maar ook van handschriften, goed in de markt. De voor een groot publiek meest spectaculaire handschriftenvervalsingen zijn natuurlijk die van autografen van beroemde of beruchte personen. Een recent voorbeeld zijn de vervalste dagboeken van Hitler.

Hitlers dagboeken vallen in een andere categorie handschriftenvervalsingen dan waarover ik het hier wil hebben. Ofschoon de begrippen "vervalsing" en "mystificatie" erg dicht bij elkaar liggen en in de

literatuur ook door elkaar heen worden gebruikt, wil ik er voor wat betreft handschriften toch een onderscheid tussen maken. Een vervalsing is een juridisch beladen begrip en wordt volgens mij uit persoonlijk en vooral materieel belang gemaakt. De belangrijkste drijfveer van de falsificator zijn de knikkers. Bij een mystificatie daarentegen staan het spel en de immateriële, literaire waarde van het eindprodukt centraal. Zij strekt niet alleen de maker, die om wat voor reden dan ook anoniem wil blijven, tot eer maar vaak ook, zoals we zullen zien, een hele natie. Václav Hanka behoorde tot de grootmeesters in het fascinerende spel der mystificaties.

NATIONALE WEDERGEBOORTE

Achteraf gezien was mijn eerste ontmoeting met Hanka ongebruikelijk. In 1979 verscheen er namelijk een boek van de Weense slavist Josef Hamm, dat de aanleiding is geweest voor het schrijven van mijn dissertatie.¹ Hamm beweerde dat het waarschijnlijk oudste overgeleverde Slavische handschrift, de zogenaamde *Kiever Blätter* uit het eind van de IXe of uit de Xe eeuw, in feite een XIXe-eeuwse mystificatie van Hanka is geweest. Nu kunnen we Hanka zeer veel aanrekenen, maar tot het vervaardigen van een handschrift als de *Kiever Blätter* was hij absoluut niet in staat. Ik bevond me dus in de vreemde positie om de onschuld van een van de meest notoire mystificators uit de wereldgeschiedenis te verdedigen. E.K. Chambers schrijft in zijn van 1891 daterend essay *Literary Forgeries*: "In the first place, the literary forger is emphatically the child of his time, and this not merely in the obvious sense that his art is conditioned by the existing limitations of literary

science. He is always in touch with the main current of ideas; the chief interests of the epoch to which he belongs are his chief interests" (1891: 36). Hanka had niet alleen geen betere tijd maar ook geen betere plaats kunnen wensen voor een zo succesvol mogelijke carrière als mystificator. Hij werd in 1791 geboren in het Noord-boheemse Hořineves en bracht het in zijn maatschappelijke loopbaan tot bibliothecaris en conservator in het Tsjechische Nationale Museum te Praag; een luilekkerland voor literaire bedriegers.² Het was de tijd van de zogenaamde Tsjechische Nationale Wedergeboorte. Sinds 1526 was de eens zo roemrijke Tsjechische staat door onderwerping aan de Habsburgse dynastie in het slop geraakt. De ontwikkeling van het politieke en culturele leven in Bohemen kwam zelfs bijna tot stilstand in 1620, toen de beroemde Slag op de Witte Berg plaatsvond. Vanaf die tijd drukten de Habsburgers de Contrareformatie in Bohemen met geweld door. De literatuur speelde nauwelijks meer een rol van betekenis en de Tsjechische taal

werd langzaam maar zeker verdrongen door de Duitse. Gevoed door de politieke en ideologische ideeën van de Verlichting en door het in Europa opkomende romantisch nationalisme, trad in Bohemen bij de overgang van de XVIIIe naar de XIXe eeuw de Nationale Wedergeboorte in. Vooral in de eerste periode (ca. 1780-1830) kenmerkte deze beweging zich voor wat betreft de literatuur door een geforceerde inhaalmanoeuvre om het culturele gat van de vorige twee eeuwen te dichten. Men probeerde de archaische, verstarde Tsjechische schrijftaal op te lappen en men ging, verkerende in een, wat nu genoemd wordt, identiteitscrisis, op zoek naar het ware karakter van de Tsjechische literatuur. Vooral volksliederen, sprookjes, sagen en legenden uit de vroege geschiedenis, met name uit de tijd der Přemysliden en Luxemburgers (de eerste twee koningsdynastieën in de Boheemse landen), lagen goed in de markt. Zij leverden het tastbare bewijs voor de toenmalige geromantiseerde opvattingen over het onbedorven karakter van de volksziel, haar natuurlijke grootsheid, zuiverheid en goedheid. De overgeleverde volkspoëzie werd niet alleen geïmiteerd en geparafraseerd (de zogenaamde "echo-poëzie"); men ging ook driftig op zoek naar verdere getuigenissen van het grootse verleden.

GROOTMEESTERS DER MYSTIFICATIE

Hanka had er blijkbaar geen enkele moeite mee om bij deze zoekacties de natuur een handje te helpen.

Alvorens Hanka's uitgebreide *corpus delicti* aan de kaak te stellen, wil ik een korte excursie maken naar enkele andere Europese grootmeesters der mystificatie, die leefden in de tijd van de Verlichting en Romantiek. Enerzijds waren ze allemaal een kind van hun tijd, zoals Chambers zegt, en werden hun literaire aspiraties aangewakkerd door het toenmalige romantisch nationalisme met zijn gefixeerde blik op een vroege, hoogontwikkelde beschaving van het desbetreffende volk. Anderzijds werd iedere mystificator ook door zuiver persoonlijke motieven gedreven. Volgens mij zijn juist deze persoonlijke beweegredenen het meest interessant. Bovendien kunnen we Hanka door een vergelijking met zijn toenmalige collega's beter op zijn waarde schatten.³

We beginnen in Schotland, waar *James Macpherson* leefde van 1736 tot 1796. Macpherson was een middelmatige dichter die nooit de roem verkregen zou hebben wanneer hij onder zijn eigen naam was blijven publiceren. Blijkbaar heeft hij zich dat ook gerealiseerd en legde zich vervolgens toe op het "vertalen" van epische gedichten die zogenaamd afkomstig zouden zijn van de oude bard *Ossian* uit de derde eeuw. Tussen 1760 en 1763 verschenen achtereenvolgens: *Fragments of Ancient Poetry Collected in the Highlands of Scotland and Translated from the Gaelic or Erse Language, Fingal, an Ancient Epic Poem in Temora*. Deze *Ossian*-gedichten zijn

enorm populair geweest. Goethe was er zelfs een zo grote bewonderaar van dat hij zijn *Werther* een gedeelte uit de *Ossian*-gedichten liet herlezen. Macphersons mystificatie, waarvoor hij als basis een aantal oorspronkelijke balladen had gebruikt die hij vervolgens had overgoten met een flinke dot *sauce romantique*, is in talrijke talen uitgegeven. De Russische vertaling verscheen in 1792, ongeveer een jaar voordat graaf Musin-Puškin de XVIIe-eeuwse kopie van het omstreden *Igorlied* ontdekte. Macpherson heeft tijdens zijn leven altijd de vermeende originelen van de *Ossian*-gedichten achterwege weten te houden. Toen deze uiteindelijk in 1807 gepubliceerd werden, werd meteen duidelijk dat hij ze vanuit zijn Engelse "vertaling" had terugvertaald.

Enkele jaren na het verschijnen van de *Ossian*-gedichten kwam er een andere mystificatie op de markt, de zogenaamde *Rowley*-gedichten van *Thomas Chatterton* (1752-1770). Ze moesten een vertaling voorstellen van de gedichten van de XVe-eeuwse monnik *Thomas Rowley*. Was het persoonlijk motief voor het maken van mystificaties voor Macpherson zijn middelmatigheid als dichter, zo is misschien Chattertons motief juist genialiteit in combinatie met een zeer jonge leeftijd geweest. Zijn *Rowley*-gedichten, die algemeen geroemd worden om hun hoge literaire kwaliteit, moet hij op veertien- of vijftienjarige leeftijd gemaakt hebben. Toen hij op zijn

zeventiende zelfmoord pleegde, liet hij meer dan 600 gedrukte pagina's met gedichten achter. Chambers beweert zelfs dat hij op zesjarige leeftijd de prachtige hexameter heeft uitgeroepen, of beter gezegd, uitgekraaid: "Paint me an angel with wings and a trumpet to trumpet my name over the world."

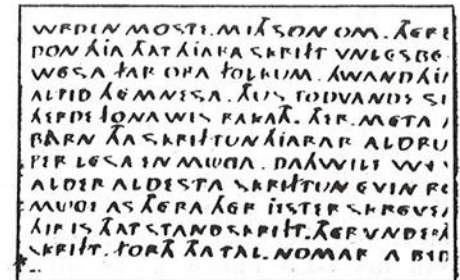
Misschien meende Chatterton dat hij in literaire kringen vanwege zijn zeer jonge leeftijd toch niet serieus genomen zou worden wanneer hij zijn gedichten onder zijn eigen naam had gepubliceerd. De mystificaties waren wellicht slechts bedoeld als een opstapje naar de echte wereld van de poëzie. Van meet af aan heeft echter bijna niemand in de authenticiteit van de *Rowley*-gedichten geloofd. Chatterton heeft namelijk enkele regelrechte schrijffouten uit oude woordenboeken letterlijk overgenomen. Een andere blunder vinden we in de titel van een van zijn gedichten: *Battle of Hastings, wrote by Turgot the Monk, a Saxon, in the tenth century, and translated by Thomas Rowley, parish preeste of St. Johns in the city of Bristol in the year 1465. The remainder of the poem I have not been happy enough to meet with.* Helaas vond de *Battle of Hastings* niet in de Xe, maar in de XIe eeuw (1066) plaats.

We steken het Kanaal over en treffen in Frankrijk, ongeveer zestig jaar later, de schrijver *Prosper Mérimée* (1803-1870) aan; bij velen bekend als de auteur van *Carmen* (1845), waarop Bizet zijn gelijknamige opera heeft gebaseerd.

Men zou Mérimée kunnen typeren als een vrij onschuldige deeltijdmystificator. In 1825 publiceerde hij *Théâtre de Clara Gazul*, zogenaamd uit het Spaans vertaalde stukken van een toneelspeelster, waarvan hij zelfs een getekend portret bijvoegde. Een jaar later verscheen zijn volgende mystificatie. Voor de titel gebruikte hij gewoon een anagram van *Gazul*, namelijk: *La Guzla ou choix de poésies illyriques*. Het moest een bundel volksballaden voorstellen uit Illyrië (opgetekend door een zekere *Hyacinthe Maglanovich*), compleet met voetnoten, woordontledingen en aanhangsels over de folklore in de Balkanlanden. Puškin trapte erin en vroeg meteen een machtiging aan om de beste balladen te mogen vertalen. Toen Mérimée in 1840 het auteurschap van *La Guzla* opeiste, gaf hij als reden voor het maken van deze geslaagde mystificatie op dat hij een reis naar Dalmatië had willen maken. Omdat hij echter geen geld had, besloot hij eerst maar eens zijn reiservaringen op papier te zetten en de opbrengst voor de reiskosten te gebruiken.

HET OERA LINDA BOEK

Onze excursie eindigt in Nederland met de meest absurde mystificatie die ik ken. In de jaren zestig van de vorige eeuw deed een zekere *Cornelis* over de Linden, scheepstimmerman Iste klas aan 's Rijks Marinewerf in Den Helder, een in vreemde lettertekens geschreven handschrift toekomen aan *Eelco Verwijs*, archivaris-

Fragment uit het Oera Linda Bôk

bibliothecaris van Friesland. Het was geschreven in quasi-Oudfries en ging over de voorvaders van het geslacht *Over de Linden* en over de oergeschiedenis der Friezen. Al spoedig kreeg het handschrift de naam *Het Oera Linda Boek*. De kwestie rondom de echtheid ervan wordt in de literatuur meestal aangegeven met het *O.L.B.-mysterie*. Het *O.L.B.* begint met een voorwoord uit 1256 van ene *Hiddo* over de Linden, die beweert het hele handschrift, dat aan hem uit duistere tijden is overgeleverd, gekopieerd te hebben. Dan volgt een kort voorwoord van *Liko* over de Linden uit 803, waarin we lezen: "Och lieve, laat de oogen van een monnik toch nooit over deze schriften weiden. Zij spreken zoete woorden, maar zij tornen ongemerkt, aan alles wat ons Fries betreft. Om rijke prebenden te winnen, heulen zij met de vreemde koningen; deze weten dat wij hunne grootste vijanden zijn, omdat wij hunne lieden toespreken durven over vrijheid, recht en vorstenplicht".⁵ Dit anachronisme van een zogenaamd IXe-eeuws Fries anti-papisme is echter

niets in vergelijking met wat er op dit voorwoord volgt. De oudste kroniek is opgesteld door Adela over de Linden omstreeks het jaar. Iet wel. 528 v.Chr.! De respectievelijke familieleden, die vervolgens de kroniek voortzetten, zijn Adelbrost, Apollonia, Freethorik, Wiljow, Konereed en Beeden. Het meest lachwekkend is de godenleer van het *OLB*. Enkele goden uit de antieke wereld blijken plotseling van Friese oorsprong te zijn. Zo schijnt Minerva ("Min-erva" = "mijne erven") burchtmaagd op de burcht Walhallagara (= Walcheren) geweest te zijn. De zeegod Neptunus kwam eigenlijk uit Alderga (= Ouddorp bij Alkmaar). Oorspronkelijk heette hij gewoon Teunis, maar in de wandelgangen werd hij door zijn manschappen Neef Teunis (= Neptunus) genoemd.

Wie de makers zijn van het *OLB*, is nog steeds niet met zekerheid te zeggen. Verschillende personen staan onder verdenking: Cornelis over de Linden, Eelco Verwijs en ook François Haverschmidt. Het absurde karakter van de mystificatie doet in ieder geval vermoeden dat we met een uit de hand gelopen grap te maken hebben. Misschien was het een parodie op de frisiomanie in de Friese taal- en geschiedeniswetenschap, zoals deze in de kringen van het Fries Genootschap in het midden van de vorige eeuw beoefend werd. Wellicht hebben de makers van het *OLB* geen rekening gehouden met het feit dat er altijd wel een gek is die het als een authentiek werk beschouwt.

We keren terug naar Bohemen, waar in 1817 en 1818 de twee beroemdste

mystificaties van Hanka (waarschijnlijk met de hulp van zijn toenmalige kamergenoot, de journalist en dichter Josef Linda) op de markt kwamen: *Rukopis královédvorský (Königinhofer Handschrift)* en *Rukopis zelenohorský (Grüneberger Handschrift)*. Het *Rukopis královédvorský* moest als een fragment doorgaan van een uitgebreide codex uit de tweede helft van de XIIIe eeuw. Het bestond ten eerste uit zes epische gedichten waarin de roemrijke gevechten van de Tsjechen tegen buitenlandse vijanden werden bezongen en waarin blijk gegeven werd van een ontwikkelde, vroeg-christelijke riddercultuur op Tsjechisch grondgebied. Vervolgens bevatte het twee fragmenten van lyrisch-epische gedichten en tot slot nog zes minneliederen. Het *Rukopis zelenohorský* was nog ambitieuzer van opzet. Het moest twee fragmenten van epische gedichten, getiteld *Sněm* ("De bijeenkomst") en *Libušin soud* ("Libuša's gericht"), voorstellen uit het eind van de IXe of begin van de Xe eeuw. *Libušin soud* behandelt een rechtsgeding tussen twee broers die strijden om het vaderlijk erfgoed.

Het gedicht is niet alleen een anachronisme wat betreft een zogenaamde IXe-eeuwse gecodificeerde rechtspraak met moderne basisprincipes; het geeft ook blijk van een voor de XIXe eeuw kenmerkend anti-Duits nationalisme van de Tsjechen. Zo lezen we op het eind van *Libušin soud*: "nehualno nam u nemceh iscati p(ra)udu u nas p(ra)uda po zaconu suatu" ("het is voor ons roemloos om bij de Duitsers recht te zoeken; wij hebben recht volgens de

heilige wet").

Bij een romantische mystificatie hoort natuurlijk ook een romantische ontdekkingsgeschiedenis. Deze is helaas voor het *Rukopis zelenohorský* nogal banaal. Het zou door een zekere Kovář in Zelená Hora gevonden en via graaf Franz von Kolowrat-Libsteinsky in het Tsjechische Nationale Museum, waar Hanka werkte, terechtgekomen zijn. De vondst van het romantische *Rukopis královédvorský* werd daarentegen door Hanka op passende wijze ingekleed. Ik laat het relaas vertellen door een van Hanka's grootste bewonderaars, V.A. Svoboda. Deze schrijft in de inleiding van zijn Duitse vertaling van het handschrift (*Königinhofer Handschrift*, Prag 1829): "Am 16. September 1817 zum Besuche bei einem Jugendfreunde in der königlichen Leibgedingstadt Königinhof (Dvůr Králové) (...), hört (Hanka), dass in einem niedrigen Mittelgewölbe des Kirchenturmes unter dem Musikchore eine Sammlung Pfeile liege aus den Zeiten jener unheilvollen Zerstörung der Stadt. Er wünscht sie zu sehen, und wie er darunter wühlt, stösst er auf einige Blättchen Pergament. Er sieht sie beschrieben mit lateinischer Schrift, im helleren Raum der Kirche findet er, dass die Handschrift böhmisch sei, und bald hat er den Inhalt entziffert, der ihn mit Begeisterung erfüllt. Den Stadtbehörden und den Gebildeteren liest er das erste Fragment vor. Die Versammlung theilt seine Begeisterung, und, ehrend den Wink des Schicksals, dass gerade dieser redliche Eiferer gefunden, was vielleicht Jahrhunderte hin-

durch unbeachtet da gelegen, weist man ihm das Eigenthum des herrlichen Fundes zu" (1829: VIII).

De "ontdekking" van de twee handschriften werd door de Tsjechen als een *deus ex machina* gezien. Ze stelden precies datgene voor, wat ze zo graag wilden hebben: getuigenissen van een groots Tsjechisch verleden. Ik citeer nogmaals Svoboda die het enthousiasme over de "vondsten" treffend verwoordt: "(Man beklagte) überall den Mangel alter Volksdichtungen, die - man fühlte es - Keime und Grundlagen seyn müssten aller neueren Cultur, wenn diese gedeihen und Wurzel fassen sollte im Gemüthe eines so sinnigen Volkes, das seine Kraft bewährt und seine Treue, seinen Biedersinn in Tagen schwerer Prüfung, in stürmervollen Zeiten. (...)

Hanka's glücklicher Fund befriedigte die Sehnsucht, zeigte uns, was auch hierin die Kraft der Čechen gegoten. Daher die Begeisterung, mit der die seltsam herrliche Erscheinung, das glänzende Licht aus unserer Vorzeit, begrüsst wurde" (1829: X-XI). Het is vreemd dat er in die tijd zo weinig mensen waren, die twijfelden aan de echtheid van beide handschriften, alleen al vanwege het feit dat precies op het juiste moment datgene uit de lucht kwam vallen, waar ze zo naar verlangd hadden. Het verlangen is blijkbaar zo sterk geweest, dat velen niet meer in staat waren om de zaak kritisch te kunnen beoordelen.

SMETANA

Het *Rukopis královédvorský* en

Rukopis zelenohorský werden snel na hun "ontdekking" geprezen, geanalyseerd en in meerdere moderne talen vertaald. Goethe herdichtte het liefdeslied *Kytice* ("Boeket") uit het *Rukopis královédvorský* en Smetana componeerde op basis van *Libušin soud* de opera *Libuše*. Er waren slechts weinige wetenschappers die zich in de eerste decennia na de "ontdekking" van beide handschriften probeerden te verzetten tegen Hanka's notoire drang om de Tsjechische geschiedeniswetenschap en de nog jonge filologie keer op keer te belazeren. Behalve Kopitar heeft vooral Josef Dobrovský (1753-1829), die wel de vader van de bohemistiek en slavistiek genoemd wordt, vaak geprobeerd om zijn leerling Hanka weer op het juiste spoor te zetten. Het spreekt voor zich dat Dobrovský's talrijke pogingen, om Hanka's mystificaties aan de kaak te stellen, door vele vurige aanhangers van Hanka niet gewaardeerd werden. Twee van hen, Šafařík en Palacký, probeerden in 1840 zelfs Dobrovský's wantrouwen jegens Hanka te verklaren door de slechte geestelijke gezondheid waarin Dobrovský blijkbaar verkeerd moet hebben: "Im Sommer 1828 verfiel er (...) bekanntlich in seine periodische Gemüthskrankheit, von welcher er bis zu seinem am 6. Januar 1829 erfolgten Tode nicht mehr ganz erwachte. Auch scheint diese Krankheit von jeher nicht ohne Einfluss auf sein Benehmen in dieser Sache geblieben zu sein. Gewiss ist es, dass er in lichten Augenblicken oft (gegen uns selbst) das Bedauern äusserte, in dem Streite so weit gegangen zu sein".⁶

Bij Jagić lezen we dat ook Josef Jungmann nijdig was over de zijns inziens al te kritische houding van Dobrovský: "мы обманулись в этом человеке, я правда всегда полагал, что он не чех, а только славизирующий немец."⁷

Miklosich verzette zich veel feller dan Dobrovský tegen Hanka's dubieuze praktijken. In 1851 publiceerde hij een magistraal schotschrift met de titel *Entgegnung auf herrn Wenzel Hanka's albernheiten und lügen*.⁸ Hierin stelt hij twee vragen aan de orde: "Ist herr Wenzel Hanka in Prag ein Slavist?" en "Ist herr Wenzel Hanka in Prag ein mann von ehre?". Zijn antwoord op beide vragen luidt: *nee!*

De definitieve ontmaskering van het *Rukopis královédvorský* en *Rukopis zelenohorský* vond in 1887 plaats in twee uitvoerige artikelen in het *Archiv für slavische Philologie*.⁹ Uit een sociologische analyse van Masaryk bleek dat veel historische begrippen en gebeurtenissen vaag werden voorgesteld en elkaar herhaaldelijk tegenspraken. Wat de sociologische aspecten betreft, wemelde het van de anachronismen. De teksten konden volledig aan de hand van de in 1817 bekende literatuur gereconstrueerd worden. Gebauer stelde op grond van zijn filologische analyse van de handschriften vast dat hun taal in veel gevallen afweek van het Oudtsjechisch en een grote inconsequentie vertoonde in orthografie, fonologie en morfologie; vaak werd voor een en dezelfde vorm nu eens

de Oudtsjechische, dan weer de Oudkerkslavische variant gekozen. De taal van beide handschriften kwam volledig overeen met de kennis van de historische grammatica, die men ten tijde van Hanka bezat.

JOHANNES – EVANGELIE

Hanka's *corpus delicti* van mystificaties bevatte veel meer dan de twee tot nu toe beschreven handschriften. Zijn belangrijkste geestskinderen¹⁰ laat ik in een beknopte opsomming de revue passeren:

- Het Oudtsjechische Vyšehrad-lied No.1: door Linda in 1816 zogenaamd ontdekt en door Hanka in 1817 uitgegeven;

- De Oudduitse versie van het Vyšehrad-lied No.1: in de jaren vijftig van de vorige eeuw zogenaamd geschonken aan het Tsjechische Nationale Museum, de thuisbasis van Hanka;

- Het Oudtsjechische Vyšehrad-lied No.2: een latere versie van No.1, waarschijnlijk vervaardigd omdat de originele mystificatie verloren is gegaan;

- Het Oudtsjechische minnelied van koning Václav: in 1819 zogenaamd aan het Tsjechische Nationale Museum opgestuurd;

- De Oudtsjechische interlineaire vertaling van psalm 109 en het begin van psalm 145 in een Latijns psalterium met Tsjechische glossen uit de XIIIe eeuw: in 1827 voor het eerst door Hanka gepubliceerd;

- Het leeuwendeel van de Oudtsjechische glossen in het *Mater*

СЛОВО
О ПЛКУ ИГОРЕВЪ.

SLOVO O PLKU IGOREVIE.

SLOVIANOM
LATINSKAGO PISMA.
Vierno v podlinnoim jazyce, s českym
i německym převodem.

Издано

VLADČESLAVOM HANKOJU.

V PRAZIE,
IČDIVENIEM IZDATELEEVYM.

1821

Hanka's uitgave van het *Igorlied*

Verborum: in 1827 door Hanka zogenaamd ontdekt;

- De Oudtsjechische interlineaire vertaling van het Johannes-evangelie: in 1828 door Hanka zogenaamd ontdekt;

- De Oudtsjechische profetieën van Libuša No.1: in 1849 door Hanka zogenaamd ontdekt;

- De Oudtsjechische profetieën van Libuša No.2: een duplicaat van No.1, gevonden in de nalatenschap van een beampte van het Tsjechische Nationale Museum.

Uit het overzicht van Hanka's mystificaties blijkt dat hij een voorliefde

Istorija slavjanskoj filologii (= *Ėnciklopedija slavjanskoj filologii* 1), Sankt-peterburg 1910: 248-260; J. Hanuš *et al.*, *Literatura česká devatenáctého století. I: Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické*, Praha 1911: 713-785, 829-876 (Tweede druk); S.E. Mann, "Václav Hanka's Forgeries", *The Slavonic and East European Review* 36, 1957-58: 491-496; R. Jakobson, "Pamjati Vjačeslava Vjačeslavoviča Ganki", *Roman Jakobson. Selected Writings, VI: Early Slavic Paths and Crossroads, 2: Medieval Slavic Studies*, uitgegeven door S. Rudy, Berlin - New York - Amsterdam 1985: 696-703.

3. Over literaire vervalsingen en mystificaties in het algemeen zie bijvoorbeeld: E.K. Chambers, *Literary Forgeries*, Oxford - London 1891; J.A. Farrer, *Literary Forgeries*, London 1907; J. Grootaers, *Maskerade der muze. Vervalsing, namaak en letterdiefstal in eigen en vreemde letterkunde*, Amsterdam 1954.

4. Chambers, *o.c.* (zie noot 3), 1891: 33.

5. Citaat in de vertaling van J.G. Ottema, *Thet Oera Linda Bok. Naar een handschrift uit de dertiende eeuw*, Leeuwarden 1876: 3 (Tweede druk).

6. P.J. Šafařík en F. Palacký, *Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache: Libuša's Gericht, Evangelium Johannis, der Leitmeritzer Stiftungsbrief, Glossen der Mater Verborum*, Prag 1840: 173.

7. Jagić, *o.c.* (zie noot 2), 1910: 132.

8. F. Miklosich, "Entgegnung auf herrn Wenzel Hanka's alberheiten und lügen", *Slavische bibliothek oder beiträge zur slavischen philologie und geschichte* 1, 1851: 267-321.

9. Zie: Th.G.Masaryk, "Skizze einer sociologischen Analyse der sogenannten Grüneberger und Königinhofer Handschrift" en J. Gebauer, "Unechtheit der Königinhofer und Grüneberger Handschrift", *Archiv für slavische Philologie* 10, 1887: 54-101 resp. 496-569.

10. Vgl. J. Truhlář, "Anerkannte Falsa der böhmischen Literatur aus der ersten Hälfte unseres Jahrhunderts", *Archiv für slavische Philologie* 10, 1887: 101-105.

11. Zo volgens Šafařík en Palacký, *o.c.* (zie noot 6), 1840: 172.

12. Šafařík en Palacký, *o.c.* (zie noot 6), 1840: 172.

13. B. Ryba, "Hankův klam při edici staročeského Nomenklátoru", *Sborník Památníku národního písemnictví* 16-17, 1981-82: 173-180.

foto Marc de Haan

Watervlooienvverkopers op de markt in Moskou